

poétikai funkciója, a szavak után keresgélés lebontva továbbalakítható nyelvi leleménye minden azonosítható sorsnarratívát felszámol: de nem az irónia és a távolságtartás vagy a székszis karcosságával, hanem valami nehezen meghatározható, pátoszmentes melankólia törmelékességében. Ez a törmelékesség egyrészt a szófacsarások, hangalak-áttünések irónián túli folyamataiban érhető tetten: pl. „Piros labdák” – „mibe lábad” – „lábadozok” (piros labdák), másrészt az akusztikai értelmű szóösszevonások-szócsonkolások ikonjaiban: „toloma mit is tolok / tolo ma biciklit a boltb a” (csak hanyatt ne), harmadrészt Rácz Péter egészen egyéni, nehezen meghatározható szintaktikai és szövegkohéziós eljárásaiban. A szintaktikai eszközök közül kiemelném az interpunkció nélküli sorokba rejtett enjambementok szövegtagoló dinamikáját – ami a versek olvasóját az azonnali átértelmezés termékenyítő döccenéseivel jutalmazza: „pléddel kitakarva ébredsz és aludj / tovább ha álmodban / szavakat ragasztasz / szája szélére” (hangyák ahogy). Másrészt az egész kötetre jellemző a késleltetésnek egy igen ritka fajtája, amikor is nem a téma, a kimondás gesztusa halasztódik el, hanem a téma, a tárgy marad mindvégig rejtve, vagyis úgy történik a kijelentés-kimondás, hogy a közlés előfeltétele fog halasztódni-átalakulni-áthasonulni a mondás kibomlásívében. Ide kapcsolhatók még a dialógusformában írt szövegek (hogy emlékezz rá, rövidfilm, Esti beszélgetés), álló betűs-dőlt betűs felelőszólamok, amelyek drámai elhallgatásokkal, rontott szövegfoszlányokkal, sőt a zárójeles színi utasítást a főszövegbe beemelő gödéli dimenzióváltásokkal „(szünet)” – „Nincs szünet” (Esti beszélgetés) szintén egy folytonosan elmozduló drámai mozgósínházat idéznek meg – keatsi értelemben ezek a szövegek vízre írják a nevüket!

„Remélem, beLÁTNAK”, olvashatjuk a Kalligram Kiadó gondozásában készült könyv fedőlapján.

Gáti Klára

AZ ÉLETÚT ELEJE

Kabdebó Tamás *Életút* c. önéletrajzi könyvét tartom a kezemben. Kétszáz oldal, hetvenöt évről igen kevesnek tűnik, hiszen ez igen mozgalmas, sokrétű, mondhatni szinte páratlanul tevékeny életről van szó. Magyarán nem kapunk mást, mint egy sűrű, ugyanakkor precíz irodalmi igényrel írt összefoglalót a szerző gyermekéveiről, ifjúságáról és érett férfikoráról. Aki ismeri Kabdebó Tamás életrajzi ihletésű műveit – tíz ilyen van a megírt

Tipográfiaiilag az ige elválk az igekötőtől: a látás megnagyított betűtípusaival rátelepszik az igekötő fókuszára – a látvány ikonikusságában is mintegy intranszitiv lesz. „Belátunk” – akárkihez, ide, a kötet világába, a vinklibe sosem illeszkedő ablakon keresztül, mintha voyeurökben reménykedne a maga elől is többszörösen elzárt szövegvilág, mintha társ-voyeurt keresne saját anyagához, hogy író-olvasó együtt nézze, lesse közös izgalommal és bűntudattal a mit is?

De hiszen már régen nem erről van szó: belátjuk, hogy a „látunk” felülírja a „be” iránypontosságát, szétszórja a tekintet fókuszát, s már mintegy a látás, a szem pusztá képességének örül – jó látni, jó nézni, hogy ki- vagy be-, hogy meg- vagy átlátni, már rég nem érdekes – a remény főmondata ezt a termékeny szóródást egy furcsa, egzisztenciális függőségben tartja, és minden értelmezést szétfuttat a szövegfelületen. Itt érhető tetten az az egyszerűsödés, létigéhez tartó lecsupaszítás mozzanata, amit László Emese is kiemelt az *És* kritikájában.

Rácz Péter kötetében is modellálja a cím tipográfiai hatásmechanizmusát: az összeálló-szétbomló életér-alakzatok egy fókuszatlanra tágitott egzisztenciális iránytalanságban összegződnek – leginkább talán az elveszett úrhajó nagy záróversében látszik ez. Az iránytalanság retorikai-szemantikai értelemben vett nyitottságot jelent, az ürességet minden megidézett és kimondott jelentése ellenére sosem érezzük. Inkább a telített jelentések gazdagsága szédít el, mert az egzisztenciális ügynöki jelentések, a líra dossziéi ellehetetlenítenek mindenféle nyugalmas eligazodást: az igazi jelentést nem lehet jeleníteni, az igazi látást nem lehet belátni.

(Rácz Péter: Remélem, beLÁTNAK, Pozsony, 2008, Kalligram kiadó, 128 oldal)

negyvenöt könyvből – az kiegészítheti az *Életút* vagy inkább életfolyam kikötőit az *Érettségi* c. első regénytől a *Tariménes Utazásai* c. legutóbbi novelláskötet tartalmával. Mindez nem teszi a szerzőt kizárólag önéletrajzi ihletésű íróvá – mint ahogy például Márai az – hanem olyan emberré, akinek a dunai, dunamenti szemlélete áthatja minden írását. Erre mutat rá Göncz Árpádnak e kötethez írt előszava is.

Érdekes és egyben jellemző, hogy az első 25 év leírása csaknem egyforma hosszú a következő 50 évével, holott a férfikor 50-jében jöllehet több esemény történt, mint az

első huszonötben. De hát itt is, mint általában, az ifúság évei a meghatározóak. Tehát Kabdebó volt osztályidegen Baján, Pesten bölcsész és írópalánta, olykor szerencsés, olykor szerencsétlen volt a szerelemben, mint úszó volt válogatott kerettag, vízipótlóként a Budapest I. osztályban spilázott. Részt vett 56 októberi forrongásában, fegyvert is fogott, ezért menekülnie kellett. Ausztriából Angliába repült, idővel megszerezte a brit állampolgárságot, elvégezte az egyetemet, aztán összesen öt képesítést szerzett, három egyetemen. Történelmi doktorátusa mellett van egy római ihletésű befejezetlen diplomája is művészettörténetből. Könyvtárosi képzései révén négy egyetem könyvtárigazgatója lett, három nyugati országban. Mindez persze csak statisztika, ki kell egészíteni a küzdelem leírásával. Tudni kell, hogy külföldön az előrehaladáshoz magasabb fokú nyelvtudás szükséges. Lám, szerzőnk egyetemi folyóiratot is szerkesztett, hat éven át, Maynooth University Record címen, 2000-ig, tehát nyugdíjazásáig. Azóta kizárólag szabadúszó író és fordító, neve 70 kötet címlapján szerepel. Különös, hogy Kabdebó életének egyik legérdekesebb cselekményéről nem ad számot.

Történt ugyanis, 1969. májusában, hogy szerzőnk a londoni TIMES hasábjain felkérte az amerikai NASA holdrakéta állomás korifeusait, hogy a várható amerikai

zászló mellé tűzzék ki az EGYESÜLT NEMZETEK zászlaját is. Ebből az angol világlap hasábjain vita kerekedett, ami azzal fejeződött be, hogy a második holdutazás hajnalán a NASA, Kabdebó Tamás cikkére hivatkozva bejelentette, hogy az emberiséget képviselő zászlót kitűzik a holdra. Azóta is ott lobog. Ez talán felér a DANUBIUS DANUBIA nagyregény teljesítményével, mely 32 kritikát és két irodalmi díjat kapott. Kabdebó kétszer nősült, a két fészekaljából három gyereke van. Megjegyzendő, hogy Kórász Mária által elkészített bibliográfiájában több mint ezer tétel szerepel.

Az életrajzban különös figyelem járul az életveszélyekre. 56-ban ez adva volt, de előbb a II. világháborúban is. Szerzőnk szerencséje, hogy „bokorugrása” alkalmából nem kapták puskavégre, hogy Rio de Janeiroban, amikor kiúszott a veszélyzónába, nem ölték meg a hatméteres hullámok, hogy a Karib-tengerben nem lett a cápák martaléka és hogy autóbalesetből sikeresen kikecmergett. Ha ez nem így lett volna, szegényebbek lehetünk volna ezzel az életrajzzal, holott ebből az Életútból több mérföldkő hiányzik, mint amennyi benne van.

(Kabdebó Tamás: Életút, Bp. 2007. Argumentum. 196 oldal)

